

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії України і методики викладання історії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОСНОВИ ШКІЛЬНОГО КРАЄЗНАВСТВА

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Історія)»
Спеціальність 014 (за предметними спеціальностями)
Спеціалізація 014.03 Історія
Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Затверджено на засіданні
кафедри історії України і методики
викладання історії
протокол № 1 від 26 серпня 2024 р.

м. Івано-Франківськ – 2024

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Основи шкільного краєзнавства
Викладач	Королько Андрій Зіновійович
Контактний телефон викладача	0342-59-60-06
E-mail викладача	andrii.korolko@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний/заочний
Обсяг дисципліни	3 кредитів ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	Середа 15.00 год.
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>«Основи шкільного краєзнавства» є вибіркоким компонентом освітньо-професійної програми для здобуття освітнього рівня магістра з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 014 «Середня освіта (за предметними спеціальностями)» спеціалізації 014.03 Історія. Курс дозволить розширити знання про краєзнавство як комплексне вивчення краю і громадський рух, про шкільне краєзнавство як одну з важливих його форм, упорядкує знання студентів – майбутніх вчителів історії про організаційні форми і основні напрями шкільної краєзнавчої праці учителя та учнів. Його предметом є організаційна й методична діяльність учителя – організатора шкільного краєзнавства. Курс «Основи шкільного краєзнавства» – це ще сходинок до пізнання студентами рідного краю, реалізації інтересів у вивченні навколишнього середовища та історико-культурного надбання України, формування краєзнавчих знань, умінь і навичок засобами студентської і позастудентської освіти, яку слід молодим людям через певний час, після закінчення закладу вищої освіти, екстраполювати в шкільній освітній простір.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Метою вивчення дисципліни є: підготувати студента – майбутнього вчителя історії – до самостійної краєзнавчої праці в школі, дати знання, уміння і практичні навички здобуття знань про рідний край, про джерела цих знань, способи їх використання, форми організації краєзнавчої діяльності учнів, застосування краєзнавчої інформації на уроках і в позашкільній діяльності; засвоєння і поглиблення теоретичних та практичних знань, умінь і навичок студентів з організації історико-краєзнавчої, пошукової, музейної, пам'яткоохоронної роботи в школі; здатність проведення занять з вивчення рідного краю на уроках історії та в гуртковій шкільній і позашкільній освіті, використовуючи сучасні технології навчання; формування загальних, спеціальних, професійних компетентностей, достатніх для ефективного розв'язування стандартних і нестандартних комплексних задач у професійній педагогічній діяльності в закладах загальної середньої освіти, що характеризується комплексністю та невизначеністю умов. Така підготовка не просто бажана, вона необхідна і витікає з нормативних вимог до організації освітньо-виховного процесу, безперервної історичної освіти в Україні.</p> <p>Основні цілі вивчення дисципліни – розширити знання про краєзнавство як комплексне вивчення краю і громадський рух, про методику історико-краєзнавчої роботи в школі як одну з важливих його форм; упорядкувати знання студентів про організаційні форми і основні</p>	

напрями шкільної краєзнавчої праці учителя та учнів; ознайомити з положеннями, методикою організації всеукраїнських та регіональних рухів, експедицій, акцій як засобу організації історико-краєзнавчої діяльності й патріотичного виховання учнівської молоді; дати знання про порядок підготовки, проведення й узагальнення результатів краєзнавчої експедиції; сформувати практичні навички збору, упорядкування й використання топонімів та мікротопонімів населеного пункту; посилити теоретичні і практичні знання студентів з шкільного музейництва та пам'яткоохоронства як важливого засобу організації учнівської практично-перетворювальної діяльності; посприяти вихованню в майбутніх учителів історії, організаторів шкільного краєзнавства, розуміння ролі і місця краєзнавства в системі шкільної навчальної і виховної роботи, любові до рідного краю, поваги до праці краєзнавців-попередників, усвідомлення своєї патріотичної ролі в продовженні вивчення і популяризації минулого рідного краю; за результатами навчання студенти повинні навчитися моделювати заняття з історії рідного краю різних типів і видів на уроках історії та в гуртковій шкільній і позашкільній освіті, вільно добирати і оперувати методами і прийомами навчання предмету, оптимізуючи навчально-виховний процес; студенти, здобувши кваліфікацію вчителя історії, повинні навчитися застосовувати у практичній діяльності сучасні технології навчання у шкільній та позашкільній краєзнавчій роботі.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Пропонована дисципліна покликана розвинути наступні компетентності:

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що потребують інтеграції знань і прийняття рішень у практиці викладання історії і суспільствознавчих предметів у навчальних закладах середньої освіти та у процесі навчання за спеціальністю, що передбачає застосування теорій та методів професійно спрямованих наук і характеризується комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі;

загальні компетентності (ЗК):

ЗК 1 – здатність письмово й усно спілкуватися (комунікувати) українською – державною мовою; здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ у навчанні – у навчанні і на практиці;

ЗК 5 – здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію в загальноосвітньому процесі, працювати в команді з дотриманням етичних норм і цінностей сучасного мультикультурного суспільства, діяти громадсько і соціально відповідально та з почуттям поваги до оточуючих;

ЗК 8 – здатність забезпечувати особисту та групову відповідальність за дотримання виконавської дисципліни, вміння визначати і наполегливо реалізовувати поставлені завдання і взяті обов'язки;

фахові компетентності спеціальності (ФК):

ФК 1 – наявність системи знань із вітчизняної і всесвітньої історії, необхідної для роботи в навчальних закладах загальної середньої освіти;

ФК 5 – здатність володіти системою знань із методики викладання історії і правознавства, знати зміст навчальних програм та підручників, засоби, методи та основні прийоми навчання, способи перевірки знань та умінь учнів та критерії оцінювання їхніх навчальних досягнень, форми позакласної та позашкільної роботи та ін.;

ФК 8 – здатність визначати мету та завдання шкільних курсів історії і правознавства, аналізувати навчальну програму та навчально-методичну літературу, складати плани-

конспекти уроків, визначати тип та форму уроку, враховувати пізнавальні можливості учнів та ін.;

ФК 14 – здатність проводити гурткову, музейну, пам'ятко-охоронну, народознавчу, туристично-краєзнавчу роботу;

ФК 17 – здатність формувати історичну свідомість, національну пам'ять, провадити громадсько-патріотичне виховання серед молоді, ефективно реалізовувати громадянські права та обов'язки з метою розвитку демократичного громадянського суспільства, виховувати правову свідомість та культуру в учасників освітнього процесу.

Програмні результати навчання студента, які формуються під час читання цієї дисципліни (ПРН).

ПРН 9 – розуміти та інтерпретувати вивчений матеріал у вербальній і невербальній формах різного обсягу й складності, дотримуючись норм української літературної норми і вимог до написання наукових та навчальних текстів;

ПРН 14 – організувати позакласну гурткову роботу, музейну, пам'яткоохоронну, народознавчу, туристично-краєзнавчу роботу, спрямовану на збереження і використання історико-культурної спадщини з навчальною, науковою і просвітницькою метою;

ПРН 15 – організувати ефективну міжособистісну взаємодію суб'єктів освітнього процесу, яка ґрунтується на здобутих знаннях, демократичних і гуманістичних цінностях;

ПРН 16 – брати участь у командній роботі, застосовувати оптимальну стратегію діяльності і приймати обґрунтовані рішення у складних і часом непередбачуваних професійних і життєвих ситуаціях, що потребує застосування нових підходів і прогнозування, усвідомлення власної відповідальності;

ПРН 19 – здатність діяти на основі сформованих ціннісних орієнтирів; з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій, усвідомлювати рівні можливості кожного члена суспільства та педагогічного й учнівського колективів, враховувати гендерний підхід, формувати історичну і політичну культуру, національну пам'ять, проводити громадянсько-патріотичне виховання.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

лекції	12
семінарські заняття	18
самостійна робота	60

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
5-й семестр	014 Середня освіта (Історія)	3	вибірковий

Тематика навчальної дисципліни

Тема	Кількість год.		
	лекції	семі- нарські заняття	самостій- на робота
Тема 1. Предмет і завдання курсу «Основи шкільного краєзнавства». Історія рідного краю – об'єкт краєзнавчої	1	2	8

діяльності школярів.			
Тема 2. Розвиток шкільного краєзнавства в Україні: минуле і сучасність.	1	2	8
Тема 3. Всеукраїнські та регіональні рухи, експедиції як засіб організації шкільного краєзнавства.	1	2	8
Тема 4. Підготовка і проведення краєзнавчої експедиції.	1	2	8
Тема 5. Методика підготовки учнівських письмових робіт з історичного краєзнавства.	2	2	7
Тема 6. Топоніміка в школі. Основні джерела й особливості вивчення в школі назв географічних об'єктів.	2	3	7
Тема 7. Шкільний музей в структурі шкільного краєзнавства.	2	3	7
Тема 8. Шкільна пам'яткоохоронна діяльність.	2	2	7
ЗАГ:	12	18	60

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	<p>Семестровий контроль рівня знань та успішності студентів відбувається у формі <i>заліку</i>. Підсумкова оцінка (максимум 100 балів) визначається як сума балів за поточний контроль знань (50 балів, перемножені на два).</p> <p>Підсумковий бал за поточний (і водночас, у підсумку, і семестровий) контроль знань складається із суми підсумкового балу за семінарські заняття (максимально – 10 балів), тематичних тестових контрольних робіт (максимально – 30 балів) і виконання індивідуального завдання – моделювання навчального заняття з історії рідного краю (максимально – 10 балів) та в сукупності становить до 50 балів включно.</p>
Вимоги до письмових робіт	<p>Написання тематичної тестової контрольної роботи, як правило, є обов'язковим для виставлення підсумкової оцінки.</p> <p>Тематична тестова контрольна робота включає:</p> <ul style="list-style-type: none"> – 10 тестових питань (по 1 балу за кожне питання). <p>Приклади типового завдання для контрольної роботи, на основі питань, що розглядалися на лекційних і семінарських заняттях.</p> <p>Тематична тестова контрольна робота виконується в тестовій формі (10 тестів по одному балу за питання). Тести згенеровані на сайті дистанційного навчання на платформі d-learn на сторінці дисципліни.</p>
Семінарські заняття	<p>У ході поточного контролю здійснюється усне та письмове опитування з тем, передбачених для семінарських занять. Водночас здійснюється контроль самостійної роботи відповідно до визначеної тематики.</p> <p>Оцінювання знань та науково-пошукової роботи студентів на семінарських заняттях проводиться за 5-ти бальною шкалою.</p> <p>На семінарському занятті діє такий принцип оцінювання:</p> <p>“5” балів – знання студента(ки) відмінні.</p> <p>Студент(ка) глибоко, ґрунтовно в деталях володіє теоретичними знаннями з курсу «Основи шкільного краєзнавства». Виявляє усвідомлені уміння і навички, необхідні для майбутньої роботи, вміє</p>

використовувати необхідну джерельну базу та історіографію, порівнювати, співставляти різні явища і процеси, давати вичерпний аналіз порушеної проблеми, володіє понятійно-категоріальним апаратом дослідження тощо. Володіє просторовою компетенцією, вмінням систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал, історичним критичним мисленням, може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси в науковій діяльності, має синтетичне мислення, застосовує оптимальну стратегію науково-дослідницької роботи та ін. Керується у своїй роботі моральними та етичними нормами, принципами академічної доброчесності.

“4” бали – знання студента(ки) добрі.

Студент(ка) має глибокі й повні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, здатен(на) щодо їх застосування на практиці; відповідь чітка і практично завершена. Володіє понятійним апаратом, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал, будує аргументацію на основі доказів. Вміє організовувати пошук, аналіз та інтерпретацію візуальних джерел, може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси в науковій діяльності, має певний рівень синтетичного мислення, застосовує оптимальну стратегію пізнавальної діяльності тощо. В основному, керується у своїй роботі моральними та етичними нормами, принципами академічної доброчесності. Однак допускає незначні пропуски фактичного матеріалу, вміє застосувати його щодо конкретно поставлених завдань, у деяких випадках нечітко формулює загалом правильні відповіді, допускає окремі несуттєві помилки та неточності.

“3” бали – знання студента(ки) задовільні.

У студента(ки) є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу (в межах 50% і навіть більше), не здатен(на) повною мірою використати знання, уміння і навички на практиці; відповідь не чітка і надто спрощена. Посередньо знає історичну термінологію і володіє понятійним апаратом, не вміє до кінця систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати матеріал, переконливо аргументувати свою відповідь. Вміє організовувати пошук візуальних педагогічних джерел, але не може їх критично проаналізувати. В основному, керується у своїй роботі моральними та етичними нормами, принципами академічної доброчесності, однак, хоч і володіє більшою частиною фактичного матеріалу, викладає його не досить послідовно і логічно, не завжди може пояснити причинно-наслідкові зв'язки.

“2” бали – знання студента(ки) незадовільні.

У студента(ки) елементарні знання фактичного матеріалу (до 40%), відсутні уміння й навички, тому він (вона) не здатен(на) їх використовувати на практиці; відповідь не змістовна, в роботі є дуже

	<p>суттєві помилки. Не ознайомлений(а) належним чином з методологією та організацією підготовки до семінарських занять та не вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Практично не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати джерела з візуальної історії. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом, відсутня об'єктивна і неупереджена аргументація, самооцінка й оцінка інших. Не вміє організовувати пошук візуальних педагогічних джерел, не може їх критично проаналізувати. Не використовує на належному рівні сучасні інформаційно-технологічні ресурси та інноваційні технології в науковій діяльності.</p> <p>На семінарських заняттях студенту виставляється оцінка за національною (п'ятибальною) шкалою, що є середнім арифметичним усіх отриманих оцінок, що додаються, <i>наприклад</i>, $4 + 5 + 4$, в сумі вийде 13, поділивши на три (кількість оцінок), вийде 4,33, тобто "добре". Ця сума в 5-бальній шкалі переводиться в традиційну 15-бальну систему шляхом множення цієї цифри на чотири і заокруглення за елементарними правилами математики, в даному випадку вийде 17).</p>
Індивідуальна робота	<p>Студент виконує індивідуальне завдання – моделювання навчального заняття з основ шкільного краєзнавства.</p> <p>Основна мета моделювання заняття з історії рідного краю – студентом повинен запропонувати вірєць планування/моделювання навчального заняття. При підготовці моделі заняття необхідно поміщати багато додаткової інформації, серед котрої історичні джерела, численні ілюстрації, презентації, схеми, таблиці тощо. Студент, потенційний учитель, самостійно визначає зміст навчального матеріалу та відповідні методичні прийоми, за допомогою яких навчатиме дітей. Важливо досягти поставленої мети заняття. Тому педагог має обирати той методичний прийом, котрий допоможе виробити якнайбільшу кількість умінь і навичок, сформує уявлення про перебіг історичного процесу у певний історичний період з літопису рідного краю. Для кожного методичного прийому необхідно подати детальний алгоритм організації й проведення.</p> <p>Під час підготовки моделі заняття потрібно долучати інтерактивні покликання, які вигідні у користуванні як вчителю, так і учням у ході проведення заняття. За допомогою активних гіперпосилань можна швидко відкрити файли навчальної програми, календарно-тематичного планування, інших моделей занять (попередньо або вибірково). В моделі заняття доцільно поміщати гіперпосилання, що дадуть змогу відкрити відповідну презентацію, відвідати сайти музеїв, електронних енциклопедій, загальнодоступних відеомереж. Будь який із занять чи його елементи можна переглядати в електронному форматі або видрукувати.</p>
Умови допуску до підсумкового	Форма і терміни підсумкового контролю визначаються навчальним планом. Студент(-ка) допускається до підсумкового

контролю	контролю за умови відпрацювання усіх «заборгованостей» та набору 25 і більше балів.	
Підсумковий контроль	Форма підсумкового контролю – залік.	
	Розподіл балів	
	Завдання	Кількість балів
	Дві оцінки на семінарських заняттях	5x2=10 балів
	Три тематичні тестові контрольні роботи	10x3=30 балів
Індивідуальна робота № 1 (моделювання заняття з основ шкільного краєзнавства)	10 балів	
	Разом:	50x2=100 балів

7. Політика навчальної дисципліни

Контрольні письмові роботи, як правило, виконуються студентами після почергово проведених двох-трьох семінарських занять.

Індивідуальний проект (завдання) виконується один: моделювання одного заняття з історії рідного краю – 10 балів.

Академічна доброчесність:

У Прикарпатському університеті навчальний процес побудований на основі дотримання принципів академічної доброчесності, прозорості та законності роботи. Як викладач, так і студент (-ка), повинні дотримуватися Положення про запобігання академічному плагіату (<http://surl.li/dztjc>), Положення про запобігання академічного плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти (<http://surl.li/evnhu>), Кодексу честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (<http://surl.li/eonvn>).

У випадку запозичених робіт, відсутності посилань на використані джерела, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування) викладач виставляє негативну оцінку та пропонує студенту повторно виконати необхідний вид роботи.

Відвідування занять та активна участь у роботі семінарів є обов'язковою умовою успішного складання заліку з пропонованого курсу. Участь у семінарських заняттях може проходити в таких формах: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії тощо.

За умови відсутності студента(-ки) на лекції чи семінарському занятті без поважних причин (довідки, виданої лікарською установою, заяви, підписаної в деканаті і т. п.), отримання негативної оцінки або невчасного виконання студентами індивідуальних робіт у визначений день (як правило, в середу о 15.00–16.00 год.) має відбутися відпрацювання. Політика курсу передбачає Perezдачу усіх невиконаних завдань у встановлений термін. Пропущене заняття студент(ка) може «відпрацювати» у формі, визначеній викладачем та кафедрою. Як правило, «відпрацювання» проходить в усній формі, шляхом вирішення тестових завдань на сайті дистанційного навчання тощо.

Неформальна освіта: Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» ([введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.](http://www.nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf)) <https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf>

8. Рекомендована література

1. Агаркова М. Особливості використання експонатів шкільного музею у процесі викладання історії та позаурочній роботі // Збірник наукових праць [Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди]. Серія : «Історія та географія». – 2011. – Вип. 41. – С. 161–164.
2. Андрухів І. О., Куницький М. П. Історія України та Прикарпаття : навч. посіб. для 7 класу загальноосвіт. навч. закл. – К. : Фенікс, 2011. – 322 с.
3. Андрухів І. О., Дерев'янка С. М. Історія України та рідного краю. Навчальний посібник для 7 класу. – Івано-Франківськ, 2002.
4. Баженов Л. В. Проблема упорядкування краєзнавчих навчальних дисциплін // Всеукраїнська нарада з питань викладання навчального курсу «Основи краєзнавства» у закладах вищої освіти. Матеріали та документи. Київ, 24 травня 2018 р. – К., 2018. – С. 28–31.
5. Бершадська Т., Атаманюк Я., Чехольська С. Мій Івано-Франківськ. – Навчальний посібник (За редакцією З. Береговського). – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2005. – 212 с.
6. Бойківщина: Історико-культурне дослідження. – К.: Наукова думка, 1983. – 303 с.
7. Бондаренко Г. Теоретичні та методологічні проблеми історичного краєзнавства // Краєзнавство. Науковий журнал. – 2011. – № 3. – С. 23–29.
8. Бугрій В. Теоретичні засади туристсько-краєзнавчої роботи в сучасній загальноосвітній школі України // Вісник ЛНУ імені Т. Шевченка. – Луганськ, 2010. – № 16. – С. 169–174.
9. Буланов Ю. І. Виховання патріотизму засобами краєзнавства // Збірник наукових праць Харківського національного університету ім. Г. Сковороди. Серія «Історія та географія». – Харків, 2012. – Вип. 45. – С. 133–136.
10. Бурдуланок В. Історія культури Прикарпаття : корот. нарис. – Івано-Франківськ, 1997. – 96 с.
11. Бурдуланок В., Гаврилів Б. Історія Прикарпаття в хронології: основні події, факти, дати. – Івано-Франківськ, 1998. – 68 с.
12. Вайнберг Т. Музейна педагогіка – продуктивний напрям у сучасній системі національної освіти // Вивчаємо українську мову та літературу. Позакласна робота. – 2014. – № 2. – С. 2–7.
13. Верменич Я. В. Суб'єктивні межі та об'єктивні можливості історичного краєзнавства: деякі міркування щодо осмислення шляхів місцевої історії // Український історичний журнал. – 2008. – Вип. 2. – С. 129–144.
14. Волинець І. Якою має бути МАНівська робота // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2006. – № 10. – С. 10–12.
15. Всеукраїнська нарада з питань викладання навчального курсу «Основи краєзнавства» у закладах вищої освіти. Матеріали та документи. Київ, 24 травня 2018 р. / Науковий редактор О.П. Реєнт, відповідальний редактор О.А. Удод. – К., 2018. – 112 с.
16. Всеукраїнський конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України // Історія України – 2009. – № 22–24. – С. 54–63.
17. Гаврилів Б., Любінець І. Історичне краєзнавство. – Івано-Франківськ: Плай, 2001. – 406 с.
18. Гаврилів Б., Арсенич П., Процак П. Літопис Івано-Франківська (Станіслава). Історична хроніка міста з 1662 року. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 1998. – 136 с.
19. Гаврилів Б., Бойчук З. Історія Івано-Франківська в хронології (1662–1994 рр.). – Івано-Франківськ, 1994. – 60 с.
20. Гайда Л. Формування нормативно-правової бази діяльності музеїв при навчальних закладах України // Краєзнавство. – 2011. – № 3. – С. 49–56.
21. Гайда Л. Краєзнавча експедиція як форма діяльності шкільного музею // Краєзнавство. Науковий журнал. – 2010. – № 1–2. – С. 178–185.
22. Голубко В. Історичне краєзнавство. Навчальний посібник. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 180 с.
23. Гончаров О. Про місце краєзнавства в системі новітніх наукових напрямів і дисциплін // Українське краєзнавство в соціокультурному просторі: історичні ретроспекції та виклики сучасності / За заг. ред. О. П. Реєнта. – К. : Український пропілей, 2017. – С. 15–22.
24. Горбик В. О., Денисенко Г. Г. Охорона та збереження пам'яток історії та культури в Україні: Історичні аспекти // Історичний журнал. – 2004. – №12. – С. 63–66.
25. Горбик В. О., Денисенко Г. Г. Проблеми дослідження і збереження пам'яток історії та культури в Україні // Український історичний журнал. – 2003. – №3. – С. 143–151.
26. Горбик В. О., Денисенко Г. Г., Скрипник П. І. Пам'ятки України: проблеми збереження і дослідження. – К. : НАН України, Ін-т історії України, 1994.
27. Грабовецький В. Історія Покутської землі XV–XVII ст. в літописі та ілюстраціях: до 600-річчя першої письмової згадки. Т. 1 / упоряд. Ю. Крайчук; вступ. ст. М. Вишиванюка. – 2-е вид., допов. –

Івано-Франківськ, 2011. – 256 с. : іл., схеми.

28. Грабовецький В. Легендарні опришки – лицарі Карпат (XVI–XIX ст.) в літописі та ілюстраціях : монографія. – 2-е вид., допов. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2008. – 463 с.

29. Грабовецький В. Ілюстрована історія Прикарпаття. Т. 1–3. – 2-е вид. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2002–2004.

30. Грабовецький Б., Грабовецький В. Вірмени на Прикарпатті. З історії етнічних груп Галичини. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2000. – 136 с.

31. Грабовецький В. Нариси історії Прикарпаття. – Івано-Франківськ, 1992–1995. – Т. 2–5, 8.

32. Грабовецький В. В. Гуцульщина XIII – XIX ст. – Львів: Вища школа, 1982. – 151 с.

33. Григор'єва Т. З історії створення закону про збереження пам'яток старовини // Краєзнавство. Науковий журнал. – 2008. – № 1–4. – С. 146–153; 2011. – № 2. – С. 250–263.

34. Гуменюк Г. М. Формування національної самосвідомості учнів середнього шкільного віку засобами туристсько-краєзнавчої роботи. – Івано-Франківськ, 2000. – 158 с.

35. Гуцульщина: Історико-етнографічне дослідження. – К.: Наукова думка, 1987. – 470 с.

36. Демідієнко О. Я., Іонова О. М., Кузнєцова В. І. Основи краєзнавства. – К., 2001. – 92 с.

37. Дем'янчук Г. С., Дем'янчук Б. Г., Дем'янчук А. Г. Українське краєзнавство: сторінки історії. – К.: Вид. центр «Просвіта», 2006. – 296 с.

38. Дмитрук В. Програма розвитку краєзнавства: регіональний рівень реалізації // Українське краєзнавство в соціокультурному просторі: історичні ретроспекції та виклики сучасності / За заг. ред. О. П. Реєнта. – К.: Український пропілей, 2017. – С. 31–40.

39. Дослідницька робота МАН // Рідна школа. – 2008. – № 7–8. – С. 43–57.

40. Дудар О. Використання елементів музейної педагогіки в навчально-виховному процесі // Заступник директора школи. – № 4. – С. 48–53.

41. Жупанський Я., Круль В. Про об'єкт і предмет вивчення національного краєзнавства // Краєзнавство. – 1994. – № 1–2. – С. 3–6.

42. Загребельна С. Історичне краєзнавство в школі: методичні рекомендації, практика, досвід. – Калущ, 2006. – 112 с.

43. Закон України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» // Урядовий кур'єр. – 1999. – 3 листоп. (№207).

44. Закон України «Про охорону археологічної спадщини» // Урядовий кур'єр. – 2004. – 29 квіт. (№87).

45. Закон України «Про охорону культурної спадщини» // Урядовий кур'єр. – 2000. – 12 липня.

46. Закон України «Про охорону культурної спадщини»: офіційне видання. – К.: Парлам. вид-во, 2005. – 40 с.

47. Закон України «Про музеї та музейну справу» // Голос України. – 1995. – 15 серпня.

48. Закон України «Про музей та музейну справу» // Інформ. зб. МОН України. – 1995. – № 25. – 15 с.

49. Заремба С. Українське товариство охорони пам'яток історії та культури : іст. нарис. – К.: Логос, 1998. – 244 с.

50. Збірник положень про Всеукраїнські та обласні конкурси, огляди, експедиції, акції / Управління освіти Хмельницької ОДА, обласний ін-т післядипл. пед. освіти; [уклад.: В.С. Берега, Л.В. Красномоєць, В.В. Климчук, М.С. Шкварелюк, В.О. Черкасова та ін.]. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2000. – 92 с.

51. Історичне краєзнавство в Українській РСР / Під ред. акад. П. Тронька [Колектив авторів: Тронько П.Т., Гербик В.О., Лугова О.І. та ін.]. – К., 1989. – 240 с.

52. Історичне краєзнавство. Як написати науково-дослідницьку роботу: запитання та відповіді / І. А. Коляда, Я. М. Камбалова, О. Ю. Кириєнко; [відп. за вип. канд. філос. н. Лісовий О. В., Наділько С. В.]. – К., 2021. – 172 с.

53. Історія Гуцульщини. Т. 1–6 / М. Домашевський, Н. Библюк. – Л.: Логос; Чикаго, 1986–2001.

54. Історія міст і сіл Української РСР. Івано-Франківська область. – Київ: Інститут історії академії наук УРСР, 1971. 640 с.

55. Історія Прикарпаття. Веб-книга для вчителя [електронне видання]. URL: <https://www.ippo.if.ua>

56. Караманов О. Музейна педагогіка в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи // Освіта та педагогічна наука. – 2012. – № 3 (152). – С. 5–12.

57. Караманов О. Музей – школа – університет : особливості педагогічної взаємодії в сучасному «суспільстві знань» // Освіта та педагогічна наука. – 2013. – № 4. – С. 44–50.

58. Кашаба О. Історичне краєзнавство як складова національної освіти: теоретичний аспект // Краєзнавство. Науковий журнал. – 2010. – № 1–2. – С. 96–105.

59. Коваль А.П. Знайомі незнайомці. Походження назв поселень України. – К. : Либідь, 2001. – 301 с.
60. Коляда І. А., Кириєнко О. Ю. Юні історики-дослідники : навч.-метод. посіб. з історії України / [відп. за вип. О. Лісовий]. – К., 2015. – 371 с.
61. Королько А. Наступність дослідницько-пошукової краєзнавчої роботи закладів загальної середньої і вищої освіти // Історико-краєзнавчі дослідження в умовах нової української школи: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (16 листопада 2022 року в режимі онлайн) / упоряди.: Завалевський Ю.І., Дубовик О.А., Коломоєць Г.А., Максимець Д.С., Боднарюк С.М. – Чернівці: Букрек, 2022. – С. 46–57.
62. Королько А. Історико-краєзнавча робота у закладі вищої освіти як складова частина популяризації вивчення історії Прикарпаття // Історико-краєзнавча діяльність у закладах освіти: проблеми і перспективи. Збірник тез доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Івано-Франківськ, 22 квітня 2021 р. / За наук. ред. М. Ю. Косила і А. З. Королька. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2022. С. 15–22. URL: <https://kiu.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/56/2022/12/Матеріали-збірника-конференції-Історико-краєзнавча-діяльність-у-закладах-освіти.-2022.-Ред.-№2.pdf>
63. Королько А., Коляда І., Камбалова Я. Реалізація інноваційної освітньої практики сучасного музею та музейно-педагогічна програма як соціальна технологія // Проблеми дидактики історії: збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. Вип. 14. С. 96–104.
64. Королько А., Коляда І., Камбалова Я. Реалізація інноваційної освітньої практики сучасного музею та музейно-педагогічна програма як соціальна технологія. // Проблеми дидактики історії: збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. – Вип. 14. – С. 96–104.
65. Королько А., Прокопів Л., Кречко В. Особливості впровадження музейної педагогіки в сучасному інноваційному освітньому просторі України (на прикладі музеїв міста Коломиї) // Гірська школа українських Карпат. 2020. № 22. С. 88–94. URL: <https://scijournals.pnu.edu.ua/index.php/msuc/article/view/4306>
66. Косило М. Ю. Розвиток туристсько-краєзнавчої роботи у позашкільних навчальних закладах України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття). Монографія. – Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2018. – 288 с.
67. Косило М. Ю. Позашкільна туристсько-краєзнавча робота на Прикарпатті // Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка. Вип. XXV. – Івано-Франківськ, 2008. – С. 326–330
68. Косило М. Передумови зародження позашкільної краєзнавчої роботи // Краєзнавство. – 2011. – № 3. – С. 37–40.
69. Костриця М. Становлення організаційних форм українського географічного краєзнавства // Географія та основи економіки в школі. – К., 2005. – № 3. – С. 39–42.
70. Костриця М.Ю. Географічне краєзнавство в системі загального краєзнавства // Краєзнавство. 2001. – № 1–4.
71. Костриця М. З історії становлення шкільного географічного краєзнавства в Україні // Краєзнавство. Географія. Туризм. – К., 2001. – № 7. – С. 4–5.
72. Костриця М. Географічне краєзнавство: актуальні питання теорії // Географія та основи економіки в школі. – К., 1999. – № 3. – С. 35–37.
73. Костриця М. Ю., Обозний М. С. Шкільна краєзнавчо-туристична робота. – К : Вища школа, 1995. – 222 с.
74. Костриця М.Ю. Туристсько-краєзнавча робота в школі. – К. : Радянська школа, 1985.
75. Кот С. Пам'ятка чи пам'ятник? // Пам'ятки України. – 1988. – № 4. – С. 27–30.
76. Коцан І. Я. Шкільний туризм. – К. : «Муар», 1998. – 206 с.
77. Краєзнавство в Україні: сучасний стан і перспективи. Науковий збірник. – К. : Видавничий центр «Академія», 2003.
78. Кремень В. Вітчизняне краєзнавство: стратегічні орієнтири сучасної освітньої парадигми // Краєзнавство. – 2011. – № 3. – С. 10–16.
79. Крип'якевич І.П. Поради тим, хто займається історико-краєзнавчими дослідженнями // Український історичний журнал. – 1960. – №3. – С. 130–132.
80. Куделко С. Деякі питання сучасного історичного краєзнавства // Краєзнавство. Науковий журнал. – 2008. – № 1–4. – С. 219–220.
81. Курілова В. Туристично-краєзнавча робота в школі як засіб морального та фізичного розвитку підростаючого покоління // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені Г.

Сковороди. – Миколаїв, 2015. – № 3. – С. 147–151.

82. Кушнір Б.М. Мікротопонімія як джерело вивчення історії краю // Наукові праці історичного факультету. – Кам'янець-Подільський, 1995. – Т. 2. – С. 212–229.

83. Ладиченко Т. Робота з обдарованою молоддю. Всеукраїнський конкурс-захист науково-дослідницьких робіт членів МАН з історії // Історія в рідній школі. – 2015. – № 11. – С. 2–5.

84. Луцький Я., Луцький В. Основи шкільного туризму. Навчальний посібник. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2008. – 138 с.

85. Луцький Я. Український краєзнавчо-туристичний рух у Галичині (1830–1939 рр.). – Івано-Франківськ : Плай, 2001. – 120 с.

86. Луцький Я. В., Косило М. Ю. Туристично-краєзнавча робота в школі. – Івано-Франківськ : ЛК, 1994. – 80 с.

87. Мазак С., Яцуляк Н. Історичне краєзнавство на уроках суспільних дисциплін та в позаурочний час // Шкільне краєзнавство Івано-Франківщини. Збірник навчально-методичних матеріалів для вчителів. – Івано-Франківськ, 2016. – С. 38–44.

88. Майко С. Шкільний музей як форма додаткової освіти // Педагогічний пошук. – 2017. № 2. – С. 64–66.

89. Маланюк Т. З. Патріотичне виховання учнів основної школи засобами туристсько-краєзнавчої роботи: монографія. – Івано-Франківськ, 2017. – 304 с.

90. Маланюк Т. Туристсько-краєзнавча робота в школах області // Шкільне краєзнавство Івано-Франківщини. Збірник навчально-методичних матеріалів для вчителів. – Івано-Франківськ, 2016. – С. 62–78.

91. Маланюк Т. Підготовка педагогів до використання туристсько-краєзнавчої роботи у патріотичному вихованні учнів основної школи // Вісник Прикарпатського університету. Фізична культура. – Івано-Франківськ, 2013. – Вип. 18. – С. 157–163.

92. Маланюк Т. З. Туризм і краєзнавство в школі: навчально-методичний посібник. – Івано-Франківськ, 2009. – 104 с.

93. Маленко О. О. МАНо-манія, або проблеми й перспективи «шкільної» науки // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2013. – № 3. – С. 37–39.

94. Маньковська Р. Краєзнавство і освіта: витоки і перспективи співбуття // Краєзнавство. Науковий журнал. – 2011. – №3. – С. 16–23.

95. Методичні рекомендації щодо засад діяльності музеїв історичного профілю дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладів // Історія України – 2015. – № 13 – С. 5–7.

96. Мисан В. Сучасне шкільне історичне краєзнавство. Стан та перспективи розвитку // Історія України. – 2008. – № 13. – С. 1–6.

97. Мій рідний край – Прикарпаття / ред. В. Кононенко. – Івано-Франківськ: Плай, 2000. – 376 с.

98. Національна спілка краєзнавців України в інформаційному просторі. До 90-річчя журналу «Краєзнавство» / [відп. ред. О.П. Реєнт; упоряд.: Є.В. Букет, В.І. Дмитрук, Р.В. Маньковська, В.І. Милько]. – К. : НСКУ, 2017. – 183 с.

99. Наш край. Методичні рекомендації / За ред. Я. Треф'яка і Г. Бабійчук. – Івано-Франківськ, 1994. – 102 с.

100. Нормативна база діяльності музеїв навчальних закладів системи Міністерства освіти і науки України / МОН України, УДЦТК учн. молоді; уклад. Матюшенко О.К., Савченко Н.В. – К.: УДЦТК, 2006. – 28 с.

101. Опілля : монографія / редкол. : Я. Клюба, О. Береговський, Л. Бойко та ін. – Галич : Давній Галич, 2010. – 205 с.

102. Оришко С. П. Патріотичне виховання старшокласників у процесі туристсько-краєзнавчої роботи загальноосвітніх навчальних закладів. – Івано-Франківськ, 2014. – 347 с.

103. Оришко С. Туристсько-краєзнавча діяльність у житті сучасного школяра // Вісник Ужгородського національного університету. Педагогіка, соціальна робота. – Ужгород, 2011. – Вип. 23. – С. 107–111.

104. Орієнтовні навчальні програми туристсько-краєзнавчих об'єднань учнівської молоді / За заг. ред. Ю.Штангея. – К. : ІЗМН, 1996. – 368 с.

105. Освітнє краєзнавство: досвід, проблеми, перспективи (присвячена 200-річчю від дня народження українських просвітителів І. Вагилевича та М. Шашкевича). Збірник матеріалів. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2011. – 352 с.

106. Основи краєзнавства: підруч. для студ. закладів вищої освіти / НАН України, Національна спілка краєзнавців України; за ред. О. П. Реєнта; вид. 2-ге, доп. – Київ, 2021. – 376 с.

107. Островський В. В. Історія Прикарпаття. Посібник для загальноосвітніх навчальних закладів. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2008. – 352 с.
108. Отрох Н. Всеукраїнський конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України // Історія України. – 2012. – № 29–30. – С. 36–39.
109. Пам'ятки архітектури і містобудування України: Довід. Держресстру національного культурного надбання / В.В.Вечерський, О.М.Годованок, Є.В.Тиманович та ін.; за ред. А.П.Мардера, В.В.Вечерського. – К. : Техніка, 2000. – 664 с.
110. Пелипейко І. Мій рідний край: Природа, господарство, населення Гуцульщини : навч. посіб. / І. Пелипейко. – Косів : Писаний Камінь, 1998. – 111 с.
111. Перспективи розвитку краєзнавчого руху: пропозиції до проекту Державної програми розвитку краєзнавства на період до 2025 р. // Краєзнавство. Науковий журнал. – 2013. – С. 4–9.
112. Печерська Е. Національне виховання школярів засобами українського фольклору // Рідна школа. – 2009. – № 1. – С. 23–27.
113. Покуття. Історико-етнографічний нарис / науковий редактор А. Королько. – Львів : Манускрипт – Львів, 2010. – 456 с.
114. Положення про Малу академію наук учнівської молоді. Затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 09.02.06 р., №90 // Інформ. збірник Міністерства освіти і науки України. – 2006. – Берез. (№20). – С.51–61.
115. Положення про музей при навчальному закладі, який перебуває у сфері управління Міністерства освіти і науки України // Інформ. зб. МОН України. – 2014. – № 1195. – С. 23–27.
116. Положення про музей при закладі освіти системи міністерства освіти України // Туризм і краєзнавство. Інформаційно-методичний вісник. № 9. Спецвипуск «Шкільне краєзнавство». – К., 1998. – С. 17–23.
117. Прикарпаття – наш край. Методичні рекомендації для учителів. – Івано-Франківськ, 1989.
118. Прикарпаття спадщина віків. Пам'ятки природи, історії, культури, етнографії / Автор ідеї та головний редактор Микола Кугутяк. – Львів: «Манускрипт-Львів», 2006. – 567 с.
119. Прожога В. Музейна педагогіка: залучення молоді до вивчення та збереження історичної спадщини // Педагогічна майстерня. – 2018. – С 23–27.
120. Прокопчук В.С. Шкільне краєзнавство. Навчальний посібник. – К. : Видавництво Кондор, 2011. – 338 с.
121. Прокопчук В. Деякі аспекти теорії і методології шкільного краєзнавства // Краєзнавство. – 2011. – № 3. – С. 29–37.
122. Прокопчук В.С. Учнівська науково-дослідницька робота: написання і захист: метод. рек. – Хмельницький, 2006. – 48 с.
123. Прокопчук В.С. Топоніми рідного краю: метод. посіб. – К. : Рідний край, 1999. – 96 с.
124. Процак Р. Назви населених пунктів. – Івано-Франківськ, 2001. – 139 с.
125. Процак Р. Топоніміка населених пунктів. Вип. 1–5. – Івано-Франківськ, 1999–2000.
126. Реєнт О. П. Освітнянське краєзнавство як загальнодержавна справа // Всеукраїнська нарада з питань викладання навчального курсу «Основи краєзнавства» у закладах вищої освіти. Матеріали та документи. Київ, 24 травня 2018 р. – К., 2018. – С. 11–16.
127. Реєнт О. Науково-методологічні засади сучасного краєзнавства // Краєзнавство. Науковий журнал. – 2017. – № 1–2. – С. 21–25.
128. Реєнт О. Поступ українського краєзнавства // Краєзнавство: науковий журнал. – 2015. – № 1–2. – С. 8–27.
129. Рутинський М., Стецюк О. Музеєзнавство. Навчальний посібник. – К., 2008. – 428 с.
130. Сіреджук П. Як і коли заселялося Прикарпаття // Жовтень. – 1984. – №2. – С. 102–108.
131. Соловей М. Структура і зміст екскурсійно-туристичної роботи у сучасному навчальному закладі // Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія. – Чернівці, 2008. – Вип. 393. – С. 153–160.
132. Станіславів. Станіслав. Івано-Франківськ (до 350-річчя Івано-Франківська): монографія / Керівник авторського колективу, головний редактор В. Великочий, науковий редактор А. Королько. – Івано-Франківськ – Львів – Київ : Манускрипт-Львів, 2012. – 584 с.
133. Стефаниківський край Черемошу і Пруту... Снятинщина. Історико-етнографічний нарис / Керівник авторського колективу, головний редактор А. Королько. – Снятин – Івано-Франківськ – Львів : Манускрипт-Львів, 2014. – 732 с.
134. Статут Українського товариства охорони пам'яток історії і культури. – К., 1992.
135. Стежками рідного краю. На допомогу вчителям та класним керівникам загальноосвітніх закладів / Під редакцією М. Версеа. – Івано-Франківськ, 2008. – 170 с.

136. Томенко М. В. Знати і шанувати свою Малу Батьківщину // Всеукраїнська нарада з питань викладання навчального курсу «Основи краєзнавства» у закладах вищої освіти. Матеріали та документи. Київ, 24 травня 2018 р. – К., 2018. – С. 24–28.
137. Треф'як Я. Теоретичні основи краєзнавства // Шкільне краєзнавство Івано-Франківщини. Збірник навчально-методичних матеріалів для вчителів. – Івано-Франківськ, 2016. – С. 5–13.
138. Треф'як Я. Позакласна краєзнавча робота як один із засобів національного виховання дітей та учнівської молоді // Шкільне краєзнавство Івано-Франківщини. Збірник навчально-методичних матеріалів для вчителів. – Івано-Франківськ, 2016. – С. 13–21.
139. Треф'як Я. Методика краєзнавчої роботи в національній школі. – Івано-Франківськ, 2002. – 110 с.
140. Тронько П. Краєзнавство як складова навчально-виховного процесу // Краєзнавство. – 2011. – № 3. – С. 5–10.
141. Тронько П. Т. Історичне краєзнавство. Крок у нове тисячоліття: досвід, проблеми, перспективи. – К., 2000.
142. Тронько П. Краєзнавство на межі тисячоліть // Краєзнавство. Науковий журнал. – 2000. – № 1–2. – С. 8–19.
143. Туризм і краєзнавство. Інформаційно-методичний вісник. №9. Спецвипуск «Шкільне краєзнавство». – К., 1998. – 72 с.
144. Удовиченко І. Музейна педагогіка : теорія і практика : науково-методичний посібник. – К.: Логос, 2017. – 72 с.
145. Удод О. А. Краєзнавча освіта у закладах вищої освіти України: стан, проблеми, перспективи // Всеукраїнська нарада з питань викладання навчального курсу «Основи краєзнавства» у закладах вищої освіти. Матеріали та документи. Київ, 24 травня 2018 р. – К., 2018. – С. 16–24.
146. Умови проведення Всеукраїнської історико-географічної експедиції «Історія міст і сіл України» // Туризм і краєзнавство: інформ.-метод. вісник УДЦТКУМ. – К., 2006. – № 21. – С. 49–54.
147. Уривалкін О. Історичне краєзнавство. Навчальний посібник. – К., 2006. – 296 с.
148. Харитон В. Я. Замки Галицької землі. З історії фортифікаційного будівництва на Прикарпатті в XIV – XVIII століттях. – Івано-Франківськ : Бібліотечка газети «Вперед», 1997. – 56 с.
149. Шавалда Л. Музейна педагогіка : від традицій співпраці до використання нових педагогічних технологій // Рідна школа. – 2014. – № 12. – С. 52–56.
150. Шимон Ю. Використання краєзнавчого матеріалу на уроках історії України // Історія України. – 2011. – № 10. – С. 9–11.
151. Шкільне краєзнавство Івано-Франківщини. Збірник науково-методичних матеріалів для вчителів. Навчально-методичне видання / Упорядник Ярослав Треф'як. – Івано-Франківськ, 2016. – 96 с.
152. VI з'їзд Національної спілки краєзнавців України (23 січня 2017 року). Матеріали та документи / [за заг. ред. О.П. Реєнта; упоряд.: В.І. Дмитрук, Р.В. Маньковська, В.І. Милько]. – К., 2018. – 269 с.

Викладач

Доцент кафедри історії України і методики викладання історії Королюк А. З.